

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות
בענייני חושן משפט

גיליון קל"ו, תשע"ט

משולחנו של הגאון
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
ריש מתיבתא 'עוז והדר'

קנס בגלל קבלן שהשליך פסולת שלא כחוק

קצה הרחוב המקביל ולהשליך שם את הפסולת, ודאי לא היה משלם לו את הסכום שקיבל עבור הפינוי. האפשרות השנייה הייתה שר' נח ישלם את הקנס כאשר התבקש, ואז ישוב ויתבע את אושי לשלם לו את הסכום שהוציא. מה ש'יכסה' את התמורה שקיבל עבור עבודתו בכפל כפלים. מצב לא נעים בעליל. אך האם שתי האפשרויות אכן אפשריות מבחינת ההלכה עבור ר' נח? ר' נח הנבון ירד מהרכב וסיכם עם אושי החרד והנבון לא פחות, לסור יחד אחרי תפילת מנחה לבית ההוראה לשמוע את המעשה אשר יעשו.

עיקרי הנושא בהלכה

א. המשלם קנס של חברו - האם חוזר ותובע את החבר

נתחיל את הדיון מהאפשרות השנייה והפשוטה לכאורה, ר' נח ישלם בעירייה את הקנס המושת עליו, ויחזור לתבוע את אושי הקבלן, שהרי שילם חוב שהיה אמור להיות מוטל על חברו. האם כאשר אילצו אדם לשלם חוב של חברו חייב החבר לשוב ולשלם לו?

מדברי הירושלמי (בבא קמא פרק י הלכה ו וכתובות פרק יג הלכה ב) עולה הפרדה בנושא זה בין תשלומי מסים הקבועים בחוק לבין חובות אחרים. כאשר חייבו אדם לפרוע את חוב המס של חברו, חייב החבר שעליו חיוב המס לחזור ולשלם לו, אך כאשר הכריחו מישוהו לפרוע חוב אחר של חברו, אין החבר חייב לחזור ולשלם. כך נפסק להלכה בטור (סימן קכח סעיף ב).

טעם הדבר התבאר במגיד משנה (חובל ומזיק פרק ח הלכה ו): כאשר ראונו היה חייב כסף בצורה פרטית לגוי כלשהו, ובא הגוי ואנס את שמעון לשלם לו את החוב במקום ראונו, ההנחה הראשונית שלנו ששמעון שילם חוב של ראונו שגויה בתכלית. מאחר שהחוב של ראונו לא כלל בתוכו אפשרות גבייה משמעון, מתברר שהצגת הדברים בידי הגוי כפרעון חובו של ראונו, היא פטפוטי סרק ופיטומי מילים בעלמא, שנועדו לשרת את הרגשתו האישית של הגוי. למען האמת, אין כל קשר בין השוד-לאור-היום שהתרחש כאן, ובין חובו של ראונו. שמעון ביש המול נשדר בידי הגוי, שבמקרה היה גם הנושה של ראונו, אך אי אפשר לחייב את ראונו לשלם על כך.

בשונה מכך, חוק המלכות מכיל סעיף המאפשר לגבות את חיובי המס גם משכניו היהודים של הנישום, זאת כדי למנוע מצב שבו החייב במס 'נעלם' ומסתתר עד יעבור זעם. מאחר שזוהו החוק, נמצא שסיבת הגבייה משמעון היא חובו של ראונו, ולכן בדין הוא שיחזור שמעון ויגבה את כספו מראונו.

ר' נח אהב את הבקרים בכיתו החדש. הכל היה חדש. הוא שב לאחר תפילת שחרית מדי בוקר לבית ריק, ועד שיצא אל הכולל לטעון את מצבריו הרוחניים, ישוב היה בסלון על הכורסה החדשה ומעיין באחד מעלוני פרשת השבוע הנהדרים ולוגם כוס תה צמחים.

הלב שלו לא העביר הילוך למשמע נקישות על דלת הפלדה החדשה. וגם לא, כעבור שניה או שתיים, לשמע צלצול הפעמון החדש. בדלת עמד בחור צעיר שעדיין לא הספיק להסיר את קסדת הרוכבים שלראשו, שליח רשמי של עיריית נתניה ובידו מכתב וטופס לחתימה. ר' נח חתם על אישור הקבלה, וההלך הסתלק, מהמהם תודה או משהו מתוך הקסדה הסגורה.

שום דבר על פניה החלקות של המעטפה הלבנה שנטל עמו ר' נח לכורסתו, לא הסגיר את תוכנה, שחרש קמטים עמוקים של דאגה במצחו של בעל הבית. העירייה לא העסיקה כותב במשרה מלאה כדי להסביר הסברים ארוכים מדי, יש דברים שאפשר להבין גם בלי לסיים בית ספר: שובר תשלום על סך 35,000 שקלים לפקודת עיריית נתניה, קנס על השלכת פסולת בנייה באתר לא מאושר.

כדי שלא לתת אפשרות לשגות באשליות על טעות בכתובת וכדומה, העניקה לו העירייה שתי תמונות: תמונה של תיבת הדואר הישנה בגרסתו הקודמת, הנשכחת, של ביתו של ר' נח שעבר זה לא מכבר שיפוץ מקיף מן היסוד, ותמונה של גל אבנים ומתכת קטן אי שם במקום מוזנח בפאתי העיר ששלט אזהרה מפני השלכת פסולת בניין הוצב שם מתישהו, אחרי שכמה קבלנים מצאו במקום פתרון נוח להיפטר מתכולת אשפתם.

גלגלי השיניים במוחו של ר' נח לא השלימו סיבוב, והוא כבר ידע מי מבין הקבלנים שעברו אצלו עשה זאת: אושי, השיפוצניק החובבן שעבר בביתו ביומיים האחרונים, כשהכל כבר היה מושלם ואז ברגע האחרון החליטו על שינוי מיקום דלת הכניסה והקבלנים ה'איכותיים' יותר שעשו את עיקר העבודה, כבר עברו לפרויקט חדש, ואילצו אותו להסתפק בשיפוצניק טרי, שכנראה לא היה מספיק בעל נסיון בנושא 'התחכמויות' עם העירייה המקומית. כעת, עליו היו כולנה.

הוא מיהר להתקשר לאושי, זה מצדו מיהר להגיע עם רכבו לביתו של ר' נח ברגע שמע על מה מדובר, והציע לו להסיע אותו אל הכולל, ובדרך ללבן את האפשרויות העומדות לפניו. שתי האפשרויות העומדות לפני ר' נח היו פוגעות בשיפוצניק:

האפשרות הראשונה הייתה לדווח לעירייה כי השלכת הפסולת נעשתה בידי הקבלן החובבן וכי לבעל הבית לא היתה שום אפשרות לדעת היכן משליך הקבלן את הפסולת. הוא שילם לו עבור פינוי הפסולת, ואם היה יודע שברעתו לנסוע עד

ב. במקום שאין בו 'דינא דמלכותא דינא'

ואולם, מאחר שכאמור בכדי לחייב את ראובן לשפות ולפצות את שמעון על חובו שנגבה ממנו, תנאי מוקדם הוא שאכן יהיו זיקה וקשר בין חובו של ראובן לגביית התשלום משמעון. קשר זה חייב להיות מעוגן בחוק בר-תוקף. והנה, בעוד שבחוק לארץ נקוט בדינו הכלל 'דינא דמלכותא דינא', דהיינו שחוקי המלכות המקומית הם החוקים המחייבים ועל פיהם ישק כל דבר, אזי חוקי המס הם חוקים מחייבים ואם לפיהם ניתן לגבות את חובו של אחד מחברו, אכן ניתן לומר ששמעון שילם את חובו של ראובן.

אך כידוע, לגבי ארץ ישראל נקטו רוב הפוסקים שאין בה דינא דמלכותא (כפי שידוע הכרעת החזו"א, ובעניין שיטות הראשונים ראה ר"ן נדרים כה. ד"ה במוכס). וכך נוקטים למעשה בבתי הדין שאין תוקף ל'דינא דמלכותא' בארץ ישראל, ולכן אם שילם אדם את חוב המס של חברו בארץ ישראל, אין משמעות לדין המלכות הקובע שאפשר לגבות חוב של אחד מחברו, ואין קשר אמיתי בין חובו של החייב המקורי ובין התשלום שנלקח מחברו שלא כדוין, ולכן אי אפשר לחייבו לשוב ולשלם לו.

יתר על כן, כאשר אדם פורע מדעתו את חובו של חברו, אף שלא נתבקש לעשות זאת אלא שידע שלאחריו וכדי למנוע ממנו את עגמת הנפש הכרוכה בהוצאה לפועל וכדומה הלך ופרע את חובו של חברו, תקנו חכמים שחייב הלווה לחזור ולשלם לזה שפרע עבורו את החוב. וביאר הסמ"ע (סימן קכח סק"ו) את שורש החיוב כדי שלא תינצל דלת בפני גומלי חסדים, ולכן חיוב זה קיים (שם סעיף א) גם כאשר פרע לגוי, מכל מקום כאשר לא עשה זאת כגמילות חסד, אלא הגוי הכריח אותו לשלם, מאחר שזה נעשה שלא כדוין אין החבר חייב לחזור ולשלם לפרוע החוב.

ג. הפטור הוא גם כאשר מדובר בחוב אמיתי

ומבואר בדברי הפוסקים שהפטור מלשלם לפרוע החוב, מקורו בכך שהפירעון מהפורע לא היה כדוין. ולכן גם כאשר חייבו את הפורע לפרוע חוב אמיתי של חברו, אלא שעצם הגבייה מאדם אחר נעשתה שלא כדוין, אין החייב המקורי חייב לשלם על כך לפרוע. כך מבואר בש"ך (סימן קכח סק"י) על פי דברי המרדכי (בבא קמא פרק י סימן קנו, וע"ע בהגהות מרדכי בבא בתרא פרק א סימן תרנט).

וכך פסק הרשב"א במעשה שבא לפניו (שו"ת הרשב"א חלק ג סימן שפט): אל בית דינו של הרשב"א הועבר משפטם של שני תושבי מרסיי, בידי הדיין ר' יהונתן: ראובן ושמעון גרו בבית אחד הסמוך לביתו של ההגמון הנוצרי המקומי. הדבר היה לצנינים בעיני הגוי והוא חיכה להודמנות להפירע מהם. בפורים הגיעו לוי ויהודה לביתם של ראובן ושמעון וערכו שם הצגה מצחיקה לשמחת לב הנאספים לקיים את מצוות היום במשתה ושמחה.

כאן מצא הגוי מקום לגבות את "חובו". שני גויים כאו והעידו לפני ההגמון שהצחקו בבית היהודים היה על חשבון כל "הקרושים" כולם, ובכלל כנגד דתם, וההגמון חרץ את משפטו: הקהילה היהודית במרסיי תשלם קנס גדול על ארגון ההצגה המסיתה. מאחר שהיה ברור לכל, שההצגה אינה הנקודה שבשלה היה הסער הגדול הזה, אלא עצם התעקשותם של ראובן ושמעון להתגורר בבית הצמוד לבית ההגמון, באו חלק מאנשי הקהילה ותבעו את ראובן ושמעון לשלם את כל הנזק שנגרם מחמתם לקהילה. שהרי בפועל פרעה הקהילה את חובם של שני היחידים. במכתב השאלה שלו צירף הדיין רבי יהונתן ראיות רבות לכך שאין לחייב את ראובן ושמעון, ובראשן טענותיו: א. ייתכן מאד שסיבת ההיזק הפעם היתה ההצגה בלבד, ובה ודאי שאין ראובן ושמעון אשמים יותר משאר אנשי הקהילה. ב. גם אם הבסיס לעלילה כולה היה דבר מגוריהם של ראובן ושמעון בסמוך לבית ההגמון, הרי בפועל הדבר שנתן להגמון את האפשרות לגלגל על היהודים קנס גדול, היה קיום ההצגה, ונמצא שזה מה שגרם את הנזק לקהילה ולא מגורי ראובן ושמעון.

הרשב"א בתשובתו מסכים לשורה התחוננה של פסק דינו של רבי יהונתן, לפטור את ראובן ושמעון, אך כותב שאינו צריך להביא לכך כל ראיה, כי אין שום צד חיוב לראובן ושמעון בסיפור זה. כדי לדרון לחייב משהו על גרימת נזק, צריך שיעשה משהו שקשור לנזק שקרה, וכאן אין כל קשר בין מגורי ראובן ושמעון ובין הקנס שהוטל. יתר על כן, גם כשנסה לברוק האם לוי ויהודה,

השחקנים שהעלו את ההצגה, חייבים על גרימת הנזק? נראה שאי אפשר לחייבם: א. שהרי באמת לא ביזו את דת הנוצרים בהצגה, ונמצא שהקנס שהוטל על הקהילה בגין ביזוי דמיוני זה, אינו קשור כלל להצגה שהעלו השנים. פסק ההגמון הוא עלילה לשמה שאין כל קשר בינה ובין המעשה שהיה. ב. גם אם היו מעליבים את דת הנוצרים, הרי הקנס היה אמור להיות מושת עליהם, והטלתו על אנשי הקהילה, בעצמה אינה חוקית, ונמצא שההגמון התאנה לקהילה שלא כחוק ולקח מאנשיה ממון, ואי אפשר להטיל את האחריות לכך על שחקני ההצגה.

מרבריו עולה בצורה ברורה בדברי המרדכי שגם כאשר החוב הוא חוב אמיתי וחוקי, כאשר הגבייה מאחר נעשתה שלא כחוק, לא יוכל האחר לשוב ולתבוע את החייב המקורי, שכן אין קשר בין העוול שנעשה לו ובין חיובו המקורי של החייב.

ד. מוכר הסוסים הרמאי

ברומה לכך פסק גם החכם צבי (סימן סח) במקרה שעליו נשאל: שר גוי אחד רכש סוסים אבירים משני יהודים, ראובן ושמעון, שמעון הטעה את השר ו'דחף' לתוך המשלוח שלו סוס אחד שהיו בו מומים כאלה שאמורים בוודאות לבטל את המקח. לא ברור מה חשב אותו שמעון שיקרה, אבל השר קלט את התרמית כבר באימון הרכיבה הראשון, ומיהר לשלוח את משרתיו להחזיר את הסוס לראובן, היהודי שגר הכי קרוב לראובנו, ולקחת ממנו את המחיר שאותו שילם על הסוס.

המשרתים עשו את אשר נצטוו ולא הועילו לראובן בקשותיו וטענותיו שהסוס הנכה שקיבל, מעולם לא היה שלו. כשהבין שהשר לא סתם שלח אליו סוס נכה בתור התעמרות בעלמא, אלא שמקור הסוס במשלוח של שמעון, בא ראובן ותבע את שמעון לקחת ממנו את הסוס הצולע ולהעמיד לו את כספו בחזרה. שמעון כנגדו טען: אין לי עסק אתך. השר יכול היה להחזיר לי את הסוס הצולע, אבל מסיבותיו הוא, בחר להתנכל אליך ועשה את זה עם הסוס שבמקרה אני מכרת לו, אבל ברור שאין זו אשמתו ולא בעל דברים דידי את".

החכם צבי קיבל את טענתו של שמעון והסכים שאינו חייב לשלם לראובן כלום, וכמו שאמרו שרק במסי המלך שבהם קבועה בחוק האפשרות לגבות מחבריו של הנישום, אפשר לחזור ולתבוע את הנישום לשלם לחבריו שפרעו עבורו את המס, אבל בשאר דברים לא. והביא דוגמא לזה, שהרי אילו השר היה מבקש סתם כסף מראובן עבור שמעון, הכי שמעון היה חייב להשיב דמים לראובן, והרי השר אנס וגזל את ראובן ואין זה ענין לשמעון, וגם כאן מאחר ואין לשר זכות לחייב את ראובן עבור החוב של שמעון נחשב שהשר אונס את ראובן, וכי בגלל שהשר הוסיף גם להחזיר את הסוס לראובן יתווסף חיוב על שמעון.

ה. מדוע אין 'שעבודא דרבי נתן' כשהגובה יהודי

דין זה שבו אנו עוסקים אינו רק כאשר הגובה האלים, או המושל, הם גויים. גם כאשר יהודי אחד בא לגבות את חובו של ראובן משמעון, לא יכול שמעון לחזור ולתבוע את ראובן. שהרי אותו ההסבר שהבאנו תקף גם כאן: אין כל קשר בין חובו המקורי של ראובן לאותו יהודי אלים, ובין הכסף שלקח באלימות משמעון.

אך על כך תמה בנתיבות המשפט (שם ס"ק ה) קושיא עצומה: ההסבר הנ"ל יש בו כדי להסביר מדוע לא נוצר חוב על ראובן לשלם לשמעון את הכסף שהוצא ממנו. אבל עדיין יכול שמעון לתבוע את ראובן לתת לו את אותו הסכום, שהרי כלל נקוט בידנו בשם רבי נתן, שהנושה בחברו מנה, וחברו בחברו, נוטלים מזה ונותנים לזה. ראובן חייב לשמעון מאה שקלים ושמעון חייב אותו סכום ללוי, יכול לוי ולתבוע את ראובן לשלם לו מאה שקלים בחובו של שמעון, וראובן אינו יכול להישמט ממנו בטענה שאינו 'בעל דברים' אתו ומוכן לשלם רק לשמעון. זהו 'שעבודא דרבי נתן'.

כאשר נתבונן במקרה של חמסן שגבה את חובו של ראובן משמעון, נוכל להבחין בשעבודא דרבי נתן: ראובן חייב כסף ליהודי האלים, לוי, היהודי האלים שגבה את "חובו" שלא כדוין משמעון, חייב את הכסף לשמעון. ולכן שמעון שאינו יכול לגבות את כספו בחזרה מן היהודי האלים, יכול לחזור ולגבות את הסכום מראובן מדין שעבודא דרבי נתן. מדוע אם כן פסקו הפוסקים לפטור אותו מתשלום?

ההסבר היחיד שמצא הנתיבות לדין זה הוא שמאחר שבשעה שגבה לוי את הכסף משמעון בחובו של ראובן, עשה זאת בתורת פרעון חוב של ראובן, כלומר שמבחינתו שוב אין

שבגלל רכושו באו השודדים, אינו יכול לתבוע את זה שמסר את כספו כדי להינצל.

ברם, סתירה זו מקורה כבר בהכרעות הרי"ף בסגיא דמסירה לאנס (ב"ק מג: מדפי הרי"ף), ואע"פ שמפשות לשון הסמ"ע שם ניתן להבין שאם ממון כל שהוא גורם לנזק כספי מותר לניזק למסור את הממון למלכות, אין משם הוכחה לנידון רידן, שהרי מקור דבריו בנמוקי יוסף, ושם מפורש הטעם משום שהוא פקדון, ומראש הסכמת הנפקד לקבל את הממון בידו הייתה לנהוג בו כמנהג בעה"ב עצמו, שבוודאי היה מוסר את הממון ולא היה מסכן עצמו. ומקור הרברים במלחמות ה' (שם) שהרחיב לבאר כן, והו"ד בש"ד (סימן רצב ס"ק יח). וגם לפי מה שכתב הסמ"ע הרי ההיתר הוא דוקא למסור ממון שמסכנו עתה, ואכתי יש לידן האם ניתן להשוות לזה היתר למסור אדם שמזיק למלכות.

אך מכל מקום נראה שמתור לר' נח לומר בעירייה שאת העבירה עשה הקבלן, שהרי הקבלן מזיק את ר' נח בעצם מה שהשאר את פסולת הבנין במקום שאינו ראוי, ואפילו אם לא ניתן לחייב את הקבלן לשלם את הנזק, שאינו אלא גרמא, וקיימא לן גרמא בנזיקין פטור, מכל מקום בוודאי זכאי הניזק בגרמא לסלק את הנזק ממנו, ואפילו במחיר שהנזק יחזור על עושהו. וזאת משום שאסור להזיק גם בגרמא, רק שאין מחייבים על כך בידי אדם אלא רק בידי שמים, אך זכותו של הניזק להגן על עצמו מנזק שאסור לאחר לעשות לו. (ובפרט כשגם הניזק משיב את הנזק על המזיק רק בדרך של גרמא – באמירת האמת לעירייה).

וכך פסק גם המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סימן יט) במקרה שבו גרם אחד לעיליה על חברו, שמכר לו חפץ גנוב ולא גילה לו על כך, והביאו לתפיסה על ידי המלכות, שמתור לחבר לגלות את האמת למלכות ולחייב את זה שגרם את כל הנזק לשלם לו.

לאור דברי הפוסקים, נראה שמאחר שאושי הקבלן ברשלנותו הפושעת גרם להטלת הקנס העירוני על כתפי ר' נח, רשאי ר' נח לסלק את המעמסה מעל שכמו ולהעבירה בחזרה למקורה הראוי, על כתפי השיפוצניק. ולכן נראה שמתור לר' נח להימנע מתשלום הקנס, ולמסור לאנשי העירייה את פרטי המקרה ופרטיו של אושי כדי שיעבירו את החוב על שמו.

לו תביעה כלפי ראובן שכן חובו שולם זה עתה. נמצא שבאותו רגע שבו נהיה חייב לוי את סכום הכסף לשמעון, כבר לא היה חייב לו ראובן את הכסף. ולכן אין כאן שיעבודא דרבי נתן, כי שיעבוד זה מבוסס על מצב שבו קיים חיוב בו-זמנית של א' ל'ב' ושל ב' ל'ג'.

אם זהו ההסבר, מטיק מיד ה'נתיבות', הרי שאם לוי לא היה "נפרע" משמעון, אלא נוטל ממנו את כספו בתור "משכון" להשבת החוב בידי ראובן, כן היה יכול שמעון לחזור ולתבוע מראובן לשלם לו, שכן במצב כזה חובו של ראובן ללוי לא נפרע, ולוי חייב להחזיר לשמעון את ה"משכון" שנלקח שלא כדיון, ושוב ישנו שיעבודא דרבי נתן. וכך פסק להלכה גם השער משפט (סק"ג).

1. מדוע לא נחייב מדין 'נהנה'

סיבה נוספת שיש מקום לדון לחייב מהמתה את החייב המקורי לשלם את הסכום לזה שפרע בפועל את התשלום, היא דין 'נהנה'.

כאשר אדם נהנה מנכסי חברו וממונו מתרבה מהם, עליו לשלם על כך לחברו. דין זה הוא הלכה פסוקה בחושן משפט. ולשאלה האם פירעון חוב נחשב לגבי זה כ'נהנה' שיש לשלם עליה, יש השלכות גם לגבי דינים אחרים, כמו למשל לגבי חמץ בפסח, האם שימוש בחמץ שהופקר בידי גוי כמשכון לפרעון חוב נחשב כנהנה מאיסורי הנאה?

המקור חיים (אורח חיים סימן תמא ס"ג) קובע שפריעת בעל חוב אינה נחשבת כנהנה שיש בה ריבוי ממון, אלא כמניעת היוק והברחת ארי. וכותב שזו הסיבה (כמבואר בכתובות קז). ובשו"ע סימן קכח סעיף א) שהפירעון חובו של חברו, פטור חברו מלשלם לו, שכן תשלום זה נידון כהברחת ארי מנכסי החייב המקורי, ואין זה נחשב שממונו התרבה ממון חברו. אילו היה הדבר נידון כ'נהנה' ממש, ודאי היה צריך להחזיר לו את הסכום ששילם.

העולה מדבריו שאדם חייב לשלם למי ששילם עבורו רק מאחת משתי סיבות: א. שנהנה מכך, דהיינו שרכשו התרבה, וזה לא קורה בפריעת חוב. ב. כשהוא זה שגרם שיטלו מחברו את התשלום, כגון במדינה שבה החוק קובע שגובים את המס משכניו של האדם כאשר הוא נעדר בזמן הגבייה.

לאור כל זאת, במקרה שלפנינו, כשהעירייה הטילה את הקנס על ר' נח, שלא כדיון עשתה זאת, אך אם כבר שילם, אין כל קשר בין התשלום ובין מעשהו של אושי הקבלן והאחרון אינו חייב לחזור ולשלם לר' נח את הסכום, אף לא כדי לצאת ידי שמים.

2. כאשר עדיין לא שילם

לכן נרצה לברר האם מותר לר' נח, עוד בטרם יפנה לשלם, לגשת לעירייה ולהסביר להם כיצד התרחשו הדברים. ברגע שפקיד הגבייה יעמוד על הטעות, תישלח החשבונית מתוקנת לכתבתו של אושי, ור' נח יחזור למנוחתו שאנו ושלו.

והנה הסמ"ע (סימן שפח ס"ק יג) עוסק בסתירה לכאורה שמצאנו בהלכה: מחר גיסא נפסק (שם) שאם אנסו פקיד המלך יהודי אחד למסור את רכושו של חברו, ומסר להם בידים, חייב לשלם לחברו. ומאידך מבואר (סימן רצב סעיף ה) שכאשר מפקיד עשיר הניח רכוש יקר בפקדון אצל חברו העני שבדרך כלל אין בביתו רכוש יקר, ובאו שודדים, ומסר להם העני את ממונו של העשיר כדי להציל את נפשו, פטור מלשלם. שכיון שבדרך כלל אין בבית העני רכוש שיפנה שודדים לבקר בביתו, חזקה שלא באו אלא כשביל הפיקדון. ולכאורה קשה שמאחר שסוף סוף נתן להם את רכוש חברו בידי, יצטרך לשלם, כמו במקרה של פקיד המלך.

ומבאר הסמ"ע שכאשר החייב גרם לכך שבאו לחייבו והתגלגל לו נזק, רשאי חברו למסרו לגוי ולהפסידו. ולכן דווקא במקרה של פקיד המלך ששניהם אנוסים, לכן אף שנאנס האחד למסור את רכוש חברו, יכול חברו לשוב ולתבעו. אבל במקרה שהנפסד הוא סיבת הנזק,

וזה דבר המשפט

- ר' נח רשאי לדווח לעירייה כי פיגוי האשפה למקום האסור בהשלכת פסולת נעשה בידי אושי הקבלן, כי מותר לאדם להציל את עצמו מנזק שאחר מביא אליו בגרמא, ואפילו במחיר שהנזק יחזור על המזיק בעצמו.
- הנאלץ לשלם חוב של חברו למלכות במקום שאין בו 'דינא דמלכותא', אין חברו חייב לשלם לו. וכן הדין גם במקום שיש בו 'דינא דמלכותא' כאשר החיוב הוא שלא כדיון. במקום ש'דינא דמלכותא דינא' והחיוב נעשה כחוק, שדין המלכות לתבוע אחר בגין חובות חברו כאשר החבר נעלם מן המלכות, חייב חברו לחזור ולשלם לו.

מודעה רבה לאורייתא

הגנו שמהווים לבשר על הופעת כרך נוסף בסדרה 'מכותלי בית הדין', כמעשהו הראשונה כך מעשהו בשניה, עשרות פסקי דין נבחרים בדיני ממונות הלכה למעשה, מוגשים בשפה ברורה השווה לכל נפש

בטל': 1800-22-55-66

